

İLKESİZ İNSANLARIN VE HUKUKSUZ TOPLUMUN (CAHİLİYE DÖNEMİ) PROBLEM ÇÖZME BİÇİMİ VE YÖNTEMLERİ

Turgut ÇİFTÇİ¹

İÇİNDEKİLER

Başlıklara tıklayınca ilgili konuya ulaşabilirsiniz.

GİRİŞ: İLKESİZLİK VE HUKUKSUZLUK.....	2
İNSANIN DOĞASINDAKİ BAZI ÖZELLİKLER.....	2
TEMEL HAKLARI KORUYUCU İSLAM'IN BEŞ İLKESİ	2
İLKESİZ İNSANLARIN VE HUKUKSUZ TOPLUMUN SORUNLARI ÇÖZME BİÇİMİ VE YÖNTEMLERİ 3	
1 - CİNSİYET AYRIMCILIĞI:.....	3
2 - YAŞ AYRIMCILIĞI:.....	3
3 - SINIF AYRIMCILIĞI:.....	4
4 - SOSYAL STATÜ AYRIMCILIĞI:	4
5 - AKRABA KAYIRMACILIĞI:	4
6 - İŞİNİ ŞANSA VEYA KUR'AYA BIRAKMAK:	4
7 - ÇOĞUNLUĞA GÖRE KARAR VERME:.....	4
8 - ŞERRİNDEN KORKTUKLARI KİŞİDEN YANA OLMAK:	5
9 - ÖNYARGILARLA, DOGMALARLA VEYA TABULARLA KARAR VERME:.....	5
10 - HİLELİ YOLLARLA PROBLEMİ ÖRTBAS ETMEK:	5
KUR'AN'IN İNDİRİLİŞ AMACI VE İŞLEVİ	5
ANLAŞMAZLIKLARDA TEKNİK, HUKUKİ VE PSİKO-SOSYAL GEREKÇELER	6
İHTİLAFLI DURUMLARDA HAK VE ADALETİN GERÇEKLEŞMESİ ESASTIR.....	6
ADALETİ GERÇEKLEŞTİRMEK İÇİN OLAYI/GERÇEĞİ BİLMEK GEREKİR	7
ADALETİ GERÇEKLEŞTİRMEK İÇİN TARAFSIZ OLMAK GEREKİR	7
MÜSLÜMANLAR HAK VE ADALET PEŞİNDEDİR, İKBAL VE İSTİKBAL DEĞİL... ..	7
TAĞUT: İLKESİZ VE HUKUKSUZ (SINIR TANIMAZ) ZORBALAR.....	11
KUR'AN'DA TAĞUT KAVRAMININ KULLANIMI.....	11
TAĞUTLA İLGİLİ SONUÇLAR.....	14
PUTLAŞTIRILAN ORTAKLAR: ŞÜREKÂ.....	15
SOSYO-EKONOMİK HAYATTA ŞÜREKÂ ÖRNEKLERİ.....	15
ALLAH'A ŞİRK KOŞMAK BAĞLAMINDA ŞÜREKÂ.....	16
ALLAH, HİÇBİR KONUDA VE ÖZELLİKLE MÜLK KONUSUNDA ŞERİK KABUL ETMEZ	16
KİMLER ŞÜREKÂ OLARAK GÖRÜLÜYOR?.....	17
MÜŞRİKLERİN ŞÜREKÂLARIYLA İŞBİRLİĞİ YAPMALARI.....	18
YAŞAYAN ŞÜREKÂLAR, KEYFİ YAŞAMLARDAN GÜÇ DEVŞİREN GÜÇ ODAKLARIDIR	18
ÖLMÜŞ ŞÜREKÂLAR, GÜÇTEN YOKSUN ZANNİ GÜÇLERDİR.....	19

¹ Eğitimci - Araştırmacı

GİRİŞ: İLKESİZLİK VE HUKUKSUZLUK

İslam öncesi dönem, genellikle 'Cahiliye Dönemi' olarak nitelenir. Bu dönem, insanların genel olarak ilkesiz yaşadıkları ve hukukun üstünlüğünün geçerli olmadığı bir süreçtir.

İlkesiz yaşam, kişiyi bağlayan bir değerler sistemi veya inanç sistemi olmadan sürdürülen hayattır. Böyle bir insan, ilkesi olmadığı için sorumlu davranmaz, sözünde durmaz, adil davranmaz, merhamet duymaz. Yalan söylemekten, iftira atmaktan, haksızlık ve hırsızlıktan çekinmez. Ancak içgüdüsel davranışlar sergiler; beslenme, cinsellik, korunma ve barınma güdüsüyle hareket eder. Bencil ve çıkarıcı davranır. Davranışları ise genellikle ihtiyaç veya korku odaklıdır.

Hukukun üstünlüğünün geçerli olmaması ise, bir değerler veya hukuk sisteminin olmadığını, olsa bile, bu sistemin, ancak belli sınıfın çıkarlarını korumak için işletilmesi gerçeğini ifade etmektedir. Belli sınıfla kastedilen, güçlü kişilerin, yakın akrabaların, tanıdık hemşerilerin, din adamlarının, sanatkârların, erkeklerin veya belli ideoloji sahiplerinin çıkarlarını korumaktır. Örneğin, Hindistan'da kast sistemi gereği, yalnızca din adamlarının, askeri sınıfın, sanatkârların ve esnafın çıkarlarının korunması esas alınmıştır.

Allah, elçiler aracılığıyla mesaj göndermekle 'ilke'² sahibi olmanın önemine, Kitap göndermekle 'hukuk sistemi'ne işaret etmiştir.

İnsanın olduğu yerde sorunlar ve sıkıntılar kaçınılmazdır. Kur'an'da kişinin ve toplumun gündemine oturan iç problemler veya sorunlar 'ihtilaf' sözcüğüyle ifade edilir. Bunlar, hukuki ve sosyal anlaşmazlıklar ve uyuşmazlıklardır. Bu anlaşmazlıkları, ilkeli insanlar, ilkeleri doğrultusunda, hukukun egemen olduğu toplumlar da hukuk çerçevesince aşmaya çalışır. İlkelerinde ve hukuklarında eksiklik olsa bile, en azından hemen herkes bu ihtilafın nasıl çözüleceğini ve kimsenin kayrılmayacağını bilir.

İhtilaflar veya diğer ifadeyle ilkesel sorunlar, ağır bedellere mal olmasından dolayı insanlar ve toplumlar için çok önemlidir. Bunları, keyfi biçimde çözmeye kalkışırsanız, haksızlık ve zulüm meydana gelir. Böylece Allah'ın insanları muhatap almasındaki asıl amaçlardan birisi olan 'hak ve adalet ilkesi' çiğnenmiş olur.

İNSANIN DOĞASINDAKİ BAZI ÖZELLİKLER

İnsanın doğasında güzel, doğru ve iyi olana eğilim vardır. O, bu özelliklerini koruduğu sürece, bu eğilim daha da güçlenir. Vicdan (fitrat/doğru-doğal olana eğilim), saflık (temizlik), sevgi (dostluk), aklını kullanmak (tutarlılık ve rasyonel yöntemleri kullanmak), doğruluk (düz olmak), sadelik, saygı (empati), sorumluluk, hak ve adalet duygusu (dürüstlük), yardımseverlik (fedakarlık), dayanıklılık (sabır),... örnek olarak verilebilir.

İnsan, sahip olduğu güzel özellikleri korumayınca, sevimsiz özellikleri baş göstermeye başlar. Bu, onu hem özgüvensiz, hem de güvensiz kılar. Çoğu sorunun ve sıkıntının kaynağında bunlar yer alır. Bencillik (çıkarıcılık), tembellik-inatçılık, çekememezlik, kibir (kaptis), riyakarlık (derin kompleks), kıskançlık (haset), sorumsuzluk, kusur arama, haksızlık, kin ve düşmanlık, zulüm, büyük suçlar işleme,.... gibi örnekler, bunlardan öne çıkanlardır.

TEMEL HAKLARI KORUYUCU İSLAM'IN BEŞ İLKESİ

Anlaşmazlıkların ve ihtilafların arka planında çoğu kez, bu beş ilkeyi ihlal etmek yer alır.

HAYAT HAKKI: Canın korunmasıdır. "Öldürmeyeceksin, yaralamayacaksın, kan dökmeyeceksin, zarar vermeyeceksin, eziyet etmeyeceksin, rahatsız etmeyeceksin, üzmeyeceksin, hayat vereceksin,

² Bkz. Al-i İmran/64: "Ey Kitap halkı! Aramızdaki ortak ilkeye gelin. Allah'tan başka hiç kimseye kulluk etmeyelim; O'na hiçbir şeyi ortak etmeyelim; kimimiz kimisini rab edinmesin."

can vereceksin, kan vereceksin” gibi **biyolojik yaşam değerlerini** konu alan geniş bir anlam yelpazesine sahiptir.

RASYONEL DÜŞÜNMENİN ÖNEMİ/ VARLIKLARI VE HAYATI ANLAMA HAKKI: Aklın korunmasıdır. “Sarhoş olmayacaksın, kendini kaybetmeyeceksin, her türlü bağımlılık yapan ya da bağımlı yapan şeylerden uzak duracaksın, akıllı olacak ve aklını kullanacaksın, mantık ilkelerini işleteceksin, bilimsel çalışma yapacaksın, doğru kararlar alacak ve vereceksin, değer üreteceksin” gibi kapsamı geniş **psiko-sosyal değerlerden** oluşur.

DEĞERLERİN ÖNEMİ/İLAHİ İLKELERİ VE DEĞERLERİ KORUMA VE YAŞATMA HAKKI: Dinin korunmasıdır. “Kula kulluk etmeyeceksin, ahlaki değerleri koruyacaksın, saygısızlık etmeyeceksin, muhtaçları ve kimsesizleri gözeteyeceksin, hurafe ve batıl inançlardan uzak duracaksın, hak ve adaletten yana olacaksın” gibi **evrensel ahlaki erdemleri** esas alır.

İNSAN ONURUNA SAYGI/ İNSANCA MUAMELE GÖRME HAKKI: Neslin, insan onurunun korunmasıdır. “Evlilik dışı ilişkiden uzak duracaksın, her insanın onurlu yaşama hakkını göz ardı etmeyeceksin, hukukdışı yollarla başkalarının haklarına müdahale etmeyeceksin, taciz ve tecavüzden uzak duracaksın, ailede sevgi ve saygıdan ayrılmayacaksın, çocukların sağlıklı yetişmesi için çalışacaksın” gibi **toplumsal değerleri** içerir.

EMEĞE SAYGI/ KAZANIMLARI KORUMA HAKKI: Malın korunmasıdır. “Yetim malı yemeyeceksin, insanların mallarından ve zamanlarından çalmayacaksın, yolsuzluk yapmayacaksın!, rüşvet ve torpilden uzak duracaksın, başkasına ait olan bir şeyi onun rızası olmadan kullanmayacaksın, emeğe saygı göstereceksin, emeğin hakkını, zamanında ve tam vereceksin” gibi **ekonomik yaşama dair değerleri** konu alır.

İLKESİZ İNSANLARIN VE HUKUKSUZ TOPLUMUN SORUNLARI ÇÖZME BİÇİMİ VE YÖNTEMLERİ

Şimdi ilkesiz ve hukuksuz yaşayan kişiler, insanlar arasında ortaya çıkan sorunları, diğer bir ifadeyle ihtilafları genellikle nasıl çözerler, bir göz atalım...

1 – CİNSİYET AYRIMCILIĞI:

Diyelim ki sorun, kadın ile kocası arasındadır. Aralarında gerçekten ciddi anlaşmazlıklar vardır ve taraflardan birisi, büyük bir haksızlığa uğramıştır. Kendisini sorun çözme makamında gören taraf, erkek egemen bir bakış açısına sahip ise, olayı dinlemek, anlamak ve haksızlığın önüne geçmek yerine ilkesiz ve hukuksuz çözümler getirir: “**Kardeşim, böyle bir konunun tartışması mı olur, kadın dediğin, kocasına itaat eder. Senin yerin kocanın yanındır. Kocanın bir dediğini iki etme, bak o zaman hiçbir sorun kalmaz. Erkektir, normaldir, her şeyi yapabilir.**” Eğer feminist bir bakış açısına sahip ise, “**Koca da kim, ne yani kadınlar, kocalarının köleleri midir? Koca yapıyorsa, kadın da yapar. Böyle bir adamın yanında bir gün bile durulmaz.**”

2 – YAŞ AYRIMCILIĞI:

Diyelim ki sorun, iki kişi arasında, örneğin kardeşler arasındadır. Bunlardan birinin yaşı 30, diğerinin yaşı 40 olsun. İlkesiz ve hukuksuz insanların sorun çözme biçimi şöyledir: “**Sen büyüksün. Ne yaparsa yapsın, onun hatalarını görmezden gelmelisin. O, daha küçük, onun cahilliğine ver**” denir. Ters durumda, “**Sen küçüksün, o senin büyüğüdür. O, ne derse desin, onu dinlemeli ve büyüklerin sözünden çıkmamalısın. Haksızlık da yapsa, o, senin abindir, amcandır, dayındır. Bizim dinimizde, örfümüzde, geleneğimizde büyük sözü dinlenir, ona karşı gelinmez.**”

3 – SINIF AYRIMCILIĞI:

Diyelim ki sorun, bir yoksul ile zengin arasındadır. Onlardan biri, diğerine ciddi zarar vermiştir. İlkesiz ve hukuksuz yaşayan insanların tutumu, kendi çıkarları doğrultusundadır. Eğer zenginden çıkarı varsa, zenginin tarafını tutar. Zenginin haklı olduğunu, varlıklı kişi haksız olsa bile, eğer yoksul bu konuyu kapatmazsa daha büyük zararlar göreceğini söyleyerek tehditle onu korkutmaya çalışır. Eğer zengine düşman ise, fakirlik edebiyatı yapar. Ama bu tip sorunlarda insanlar, genellikle varlıklı kişiden yana olurlar. Ne var ki konunun ne olduğuyla, kişinin ne ölçüde mağdur olduğuyla fazla ilgilenmezler.

4 - SOSYAL STATÜ AYRIMCILIĞI:

Sorun, makam ve mevki sahibi biriyle, daha düşük statüde veya ağırlığı olmayan bir statüde olan biri arasında ise, zengin – yoksul ayrımcılığına benzer tutum sergilenir.

5 – AKRABA KAYIRMACILIĞI:

Sorun, kendisiyle akraba olan ve olmayan biri arasında ise, ilkesiz ve hukuksuz yaşayan insanların tutumu, hiç kuşkusuz akrabalarından yana olmaktır. Açık ve somut biçimde kendi akrabaları haksız olsa bile, akrabalarının tarafını tutmak, törenin bir gereği olarak görülür. Bu tutumun gerekçesi şuraya dayanır: **“Bizim aramızdaki en namussuz/kötü kişi, karşı kabilenin en namuslusundan/iyisinden daha değerli ve kıymetlidir.”** Bu anlayış; asabiyetin, etnik ayrımcılığın ve şovenist tutumun bir sonucudur.

6 – İŞİNİ ŞANSA VEYA KUR’AYA BIRAKMAK:

İlkesiz ve hukuksuz yaşayan insanların, sorunları, ciddiyetle dinleme, anlama ve konuşarak çözme gibi bir özellikleri yoktur. Kendileri haksızlığa uğrarsa vaveylayı koparırlar, başkaları haksızlığa uğrarsa, problemlerin çözümünü şansa bırakır, konuyu kapatmaya, üzerini örtmeye çalışırlar. Böylece haksızlığa uğrayan hak kaybıyla yaşamını sürdürür. Kimileri de sorunların çözümünü; tesadüflere, zamana veya kur’a çekimine yahut uğurlu gördüğü zamana ve mekâna bırakır.

Örneğin, **Mekkeli müşrikler, Kâbe’nin onarımı sırasında, kutsadıkları haceru’l-esved (karataş)’i Kâbe’nin duvarına kimin yerleştireceği konusunda anlaşmazlığa düşmüşler**, aralarında kavga edecek boyuta gelmişler, hatta kimi anlatımlara göre bundan dolayı birbirlerine kılıç çekmişler ve sonunda problemi şöyle çözmüşlerdir. İçlerinden birisi demiştir ki: “Bekleyelim. Şu kapıdan kim girerse onun hakemliğine razı olalım!” O, kapıdan kimin gireceği onlara göre belirsizdir. Böylece sorunun çözümünü, tesadüflere bırakırlar. O kapıdan herhangi bir kabileyi veya güçlü ya da varlıklı tarafı savunan biri de girebilirdi. Allah’tan ki o kapıdan Hz Muhammed girmiş ve sorunu mantıklı biçimde çözmüş ve kan dökülmemiştir.

Yine rivayetlere göre Hz Muhammed’in dedesi Abdulmuttalip, Allah, kendisine 10 çocuk verirse birini kurban edeceğine dair yemin etmiştir ve bu yeminini yerine getirmek istemiştir. Hübel putunun yanında 10 oğlundan her birinin adlarının yazıldığı ok çekilecek, kimin oku çıkarsa o kurban edilecektir. Çekilen oktan Hz Muhammed’in babası Abdullah çıkmıştır. Oğlunu kurban etmek istemeyen ve bu sorunu aşmak isteyen Abdulmuttalip, yeni çözümler aramış ve sonuçta bunun için kur’aya başvurulmuş, kur’ada Abdullah’a karşılık 100 deve kurban edilmiştir.

7 - ÇOĞUNLUĞA GÖRE KARAR VERME:

İlkesiz ve hukuksuz yaşamaya alışkın insanlar, sorunları dinleme, anlama ve doğru çözüm getirme gibi bir eğilim ya da eğilimler içinde değillerdir. Bunun için rasyonel düşünme ve rasyonel ahlak sahibi

olmak gerekir. Bu öyle kolay değildir; emek harcamak ve zaman ayırmak, bunların yanı sıra risk de almak gerekir. Yalnızlaşma ve dışlanma korkusu, çoğunluğa göre karar verenleri sağlıklı karar vermekten engeller ve bunun sonucu baskın ve hâkim görüşten yana olurlar. Eğer kendilerine sözde haklı gerekçeler de bulurlarsa, çoğunluğun tezinin yılmaz savunucusu bile olurlar.

8 – ŞERRİNDEN KORKTUKLARI KİŞİDEN YANA OLMAK:

İlkesiz ve hukuksuz yaşayan insanlar, hışmına, gazabına uğramaktan korktukları kişi veya kişilerin haksız olduklarını bilseler bile, onu/onları karşılarına almak istemezler. O yüzden, mağdur ve mazlum olan insanların hak arayışlarını görmezden gelir, olayı örtbas etmeye çalışırlar.

9 – ÖNYARGILARLA, DOGMALARLA VEYA TABULARLA KARAR VERME:

İlke ve hukuk bilincinden yoksun insanlar, genellikle üzerinde düşünmedikleri, doğru olup olmadığını sorgulamadıkları dogma ve tabuları körü körüne savunurlar. Sorunlar ve olaylar karşısında, dogma ve tabuların çerçevesinden bakar ve bağnaz bir tutum sergilerler. Savundukları şeyin mantıki, ahlaki, dini veya hukuki bir gerekçesini gözetmezler. Onlara göre, öyleyse öyledir, böyleyse böyledir. “Yüzyıllardır böyle gelmiş, böyle gider” der, konuyu kapatırlar. Yalnızca dogma ve tabular değil, muhataplarına karşı sahip oldukları önyargılar da onları körleştirir ve onların doğru karar vermelerine engel olur.

10 – HİLELİ YOLLARLA PROBLEMİ ÖRTBAS ETMEK:

İlkeleri olmayan ve hukuk tanımayan insanların, problemler karşısındaki en yaygın tutumu, sorunu örtbas etmektir. Bu amaçla çeşitli yöntemler denerler; problemi görmezden gelirler; başka konuları gündeme getirerek, o konuyu devre dışı bırakırlar; laf kalabalığı yaparlar. **Haksızlığının ayyuka çıkacağını fark eden ilkel benlik sesini yükseltir, bir anda bağırıp çağırır; kendisini ağlama seansları tutar; muhatabını sorunla alakasız konularda suçlar (ad hominem); geçersiz akıl oyunlarına başvurur.** Tüm bunlar, problemin üstünü örtmeyi, konuşulmasını engellemeyi amaçlamaktadır.

KUR’AN’IN İNDİRİLİŞ AMACI VE İŞLEVİ

Allah, elçileri aracılığıyla içinde temel hükümlerin yer aldığı kitap göndermekle hukuka, yani hukukun üstünlüğüne işaret etmiştir. Bu gerçek, ona inanan herkesi, o kitabın (yasalarının) bağladığı anlamına gelmektedir; hangi konum ve statüde olursa olsun... Anlaşmazlık (ihtilaf) durumunda güçlüler zayıfları ezer, onların haklarını gasp eder. Öyleyse, şunu söyleyebiliriz ki, Allah’ın, kitap göndermesindeki öncelikli temel amaçlardan birisi; ezilen, zayıf ve güçsüzlerin haksız yere mağdur edilmesinin önüne geçmektir. Hukukun egemen olmadığı toplumlarda güçlüler, haklarını zaten almaktadırlar, ayrıca zorbalıkla başkalarının haklarına da el uzatmaktadırlar. Oysa güçsüzler, hukuksuz toplumlarda hemen her şeylerini kaybetmektedirler.

“İnsanlık (başlangıçta) tek bir toplumdur. (Sonra ihtilafa düşmeye başladılar) Allah müjdeciler ve uyarıcılar olarak peygamberleri görevlendirdi. **Onlarla beraber, hakkında ihtilafa (ilkesel anlaşmazlığa ve ayrılığa) düştükleri konularda insanların arasında hükümlerin diye hak ve hukuk aracı olan ilahi kitabı indirdi.** Oysa kendilerine deliller gelmiş olmasına rağmen aralarında haksız taleplerle onun (Kitap) hakkında ihtilafa düşenler, ilahi kitap verilenlerden başkası değildi. Ama Allah, iman edenlere ihtilafa düştükleri konularda kendi izniyle rehberlik etti. Allah uygun göreceği kimseyi dosdoğru yola erdirdi.” (2Bakara/213)

ANLAŞMAZLIKLARDA TEKNİK, HUKUKİ VE PSİKO-SOSYAL GEREKÇELER

Sorunlar, sıkıntılar ve anlaşmazlıklar meydana gelince, bunlarla ilgili nedenler ve gerekçeler ortaya konur. Bu gerekçelerin bir kısmı haklı nedenlere, bir kısmı ise haklı gerekçelere değil, bahanelere dayanır. Bu nedenler ve gerekçeler; teknik, hukuki ve psiko-sosyal olmak üzere üç başlıkta incelenebilir:

a) Teknik ve tıbbi gerekçeler, daha çok yaratılış yasalarıyla (kaderle) ilişkilidir. Bu yasalar değişmez. Örneğin kazalardaki yaralanmalar veya ölüm gerekçesi teknik açıklamadır. Bu açıklama veya gerekçe, önlem alınmadığında, gerçekleşmesi her zaman mümkün olan, fiziksel ve biyolojik yasanın ihlal edilmesinin sonucunu bildirmektedir. Depremde çöken binanın nedeni, depreme dayanıklı malzemenin kullanılmaması; yaralanmanın nedeni, şiddetli darbeye maruz kalmak; ölümün nedeni, solunum yetersizliği, kan kaybı, kalbin durması veya açlık ve susuzluktur. Bu ve benzeri sorunlar, sıkıntılar, kazalar ve afetler için önlem alınabilir. Yaratılış yasaları değişmez, ama önlen alınması durumunda olaylar ve durumlar değişebilir. İşte insanlar, böyle durumlarda önlem almazlarsa olup bitenlerden kendileri sorumlu olurlar.

b) Hukuki ve Kitabî (dinî) gerekçeler, insanlar için mazur görülebilecek gerekçelerdir. Kasıtlı ve kasıtsız, bilinçli-bilinçsiz olmasına göre sorumluluklar derece derecedir. Savaşta düşmanı yaralamak veya öldürmek, ölüm tehlikesi karşısında maddi değerleri gözden çıkarmak mazur görülebilecek hukuki ve dini gerekçelerdir. Akılsızlık, tedbirsizlik, ihmalkârlık, sorumsuzluk ve savsaklamak, hukuki ve dinî gerekçe olarak kabul edilmez.

c) Psiko-sosyal gerekçeler, çoğunlukla sorumluluktan kaçma amacı güden mazeretler ve bahanelerdir. Örneğin, moralinin bozuk olduğu, sinirlendiği, heyecanlandığı, sevindiği için şu yanlış yaptığı veya şu doğru işi yapmadığı iddiasıyla ortaya atılan bahaneler, geçerli mazeret değildir. Sözgelimi, akrabası veya hemşerisi olduğu için birini kayırmak geçerli özür kabul edilemez. Bahanelerin çoğu dolaylı ve örtülü yalanlardır. Bu amaçla, tembel ve sorumsuz davranan insanlar, savunma mekanizmalarına sığınır veya Schopenhauer'ın ifadesiyle eristik savunma geliştirirler. Bahaneler, çoğunlukla akılsızlık, tedbirsizlik, ihmalkârlık, sorumsuzluk, savsaklamak, umursamamak, duygusal davranmak, içgüdüsel eğilimleri ve ilkel dürtüleri izlemek gibi hakkaniyete dayalı olmayan temelsiz açıklamalardır.

Bilgi temelli tartışmalarda, hakikatin ortaya çıkması amaçlanır, daha konuşmaya başlamadan haklı çıkma gayesi güdülmez. Seviyeli tartışmalarda; konuyu saptırma, alakasız konulara yayma (genişletme), ilgisiz sonuçlar çıkarma, bilgisiz-belgesiz konuşma, çamur atma, kişiliği hedef alma, açık arama, küçük düşürme, üstün gelme, konuları ve sözcükleri çarpıtma, sözcüklerin anlamıyla oynama, hakaret sözcüklerini kullanarak saygısızlığa yönelme gibi hileli yollara başvurulmaz.³

İHTİLAFLI DURUMLARDA HAK VE ADALETİN GERÇEKLEŞMESİ ESASTIR

Kitabın gönderiliş amacı ihtilafları adil biçimde çözmek, hak ve adaleti gerçekleştirmektir:

“Allah, size emanetleri ehline vermenizi, **insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adâletle hükmetmenizi emreder.**” 4/58

“**Sana kitabı, ancak ayrılığa (ihtilafa) düştükleri şeyleri onlara beyan etmen için** ve iman eden bir topluma doğru yolu gösterici ve rahmet olarak indirdik.” 16/64

“**Allah; adaleti, iyilik yapmayı, yakınlarla yardım etmeyi emreder; arsızlığı, kötülüğü ve tecavüzü yasaklar.**” 16/90

³ Turgut Çiftçi, İslam'da Tartışma ve Eleştiri Kültürü, 3

ADALETİ GERÇEKLEŞTİRMEK İÇİN OLAYI/GERÇEĞİ BİLMEK GEREKİR

Olayın ve gerçeğin iyi bilinmesine, tarafları iyi dinlemeye, şahitlerin ve kanıtların doğruluk ve gerçeği ortaya koyma derecesine bağlıdır.

“Biz sana Kitab’ı (Kur’an’ı) hak olarak indirdik ki, insanlar arasında Allah’ın sana gösterdiği ile hüküm veresin. Sakın hainlerin savunucusu olma.” 4/105

“Sana Kitabı, kendinden öncekini doğrulayıcı ve onu denetleyici olarak hakikatle indirdik. Öyleyse, onların aralarında Allah’ın indirdiğiyle hükmet ve sana gelen hakikatten ayrılıp onların keyiflerine uyma!” (5Maide/48)

“Sana davacıların haberi geldi mi? Hani odasının duvarına tırmanmışlardı. Davud’un yanına girmişlerdi de (Davud) onlardan korkmuştu: **“Korkma, dediler, biz iki davacıyız. Birimiz, ötekinin hakkına saldırdı. Şimdi sen aramızda hak ile hükmet, haksızlık etme. Bizi yolun ortasına (adâlete) götür.”** “Bu kardeşimin doksan dokuz koyunu var. Benimse bir tek koyunum var. Böyle iken “Beni ona kefil tut” dedi ve konuşmada bana ağır bastı (onunla baş edemedim.)” (Davud) dedi ki: “(O) senin, koyununu kendi koyunlarına katmayı istemekle sana haksızlık etmiştir. Zaten (mallarını birbirine) karıştıran(ortak)ların çoğu birbirine haksızlık ederler. Yalnız inanıp iyi işler yapanlar bunun dışındadır ki, onlar da ne kadar azdır!” Davud, (bu hükümle) kendisini sınıdığımızı sandı da Rabbinden bağışlanma diledi.” 38Sâd/21-24

ADALETİ GERÇEKLEŞTİRMEK İÇİN TARAFSIZ OLMAK GEREKİR

“Ey iman edenler! **Kendiniz, anne-babanız ve yakınlarınız aleyhine bile olsa, Allah için şahitler (denetleyiciler) olarak adaleti ayakta tutun. O, ister zengin olsun, ister fakir olsun; çünkü Allah onlara daha yakındır. Öyleyse dengeyi sağlayacaksınız diye kişisel keyfi görüşe uymayın. Eğer dilinizi eğip бүкер (sözü geveler, çarpıtır) ya da yüz çevirirseniz (ilgisiz kalırsanız), şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan haberi olandır.” 4Nisa/135**

“Ey iman edenler! **Adaletli şahitliği Allah için yapın. Bir topluluğa olan kininiz, sizi adaletten alıkoymasın.** Adalet yapın. Gerçek takva, budur. Allah’a karşı sorumluluğunuzun bilincinde olun. Şüphesiz Allah, yapmakta olduklarınızdan haberi olandır.” 5Maide/8

Yukarıdaki ayetlerde şu ilkelere vurgu yapılmıştır:

- 1) Allah için hakkaniyetten yana aktif denetimci olmak
- 2) Soy-sop, akraba ayrımı yapmamak (İrkçi ve kabileci yaklaşmamak; faşist, şovenist ve etnik tutumdan uzak durmak)
- 3) Zengin-yoksul ayrımı yapmamak (Ekonomik baskıdan; komünist veya kapitalist yaklaşımdan uzak durmak)
- 4) Duygusal davranmamak (Psikolojik etki altında kalmamak)
- 5) Tarafları idare etmemek (Hukuku yanıltmamak)
- 6) Taraflar arasındaki sorunu çözmekten kaçınmamak (Hukuku rafa kaldırmamak)
- 7) Dostunun aleyhine, düşmanının lehinde olsa da, hakkaniyetten ayrılmamak

MÜSLÜMANLAR HAK VE ADALET PEŞİNDEDİR, İKBAL VE İSTİKBAL DEĞİL...

Yukarıda ifade ettiğim gibi, tüm elçiler, hak ve adaletin yılmaz savunucusu olmuşlardır. Toplum da onları izler ve bu ilkenin savunucusu olurlar ise, o ülkede hak ve adalet egemen olur. Aksi takdirde, bu görev, yalnızca onların gerçek takipçilerine ait olur. Tarih boyunca insan haklarının en büyük savunucuları, Allah’ın elçileri ve onların takipçileri olmuşlardır. **İslam’da, kula kulluğa son vermekten ve hak ve adaleti gerçekleştirmekten daha öncelikli bir konu yoktur.**

“Her toplum içinde, ‘Yalnızca Allah’a kulluk edin, tağuttan kaçının’ diye bir elçi gönderdik. Onlardan kimine Allah kılavuzluk etti, onlardan kimine de sapkınlık gerekli oldu. İşte yeryüzünde gezin de bakın, yalanlayanların sonu nasıl olmuş!” (16Nahl/36)

“Biz elçilerimizi açık delillerle gönderdik ve onların beraberlerinde kitabı ve mizanı (temel ölçüyü) indirdik ki insanlar adaletle davransın.” (57Hadid/25)

“Yarattığımız kimselerden, hak ile doğru yolu bulan ve onunla adaleti sağlayan bir topluluk vardır.” (7A’raf/181)

“Ey halkımız! Biz Mûsâ'dan sonra indirilen, kendinden öncekini doğrulayan, hakka ve dosdoğru yola ileten bir Kitap dinledik” dediler. (46Ahkaf/30)

“Rabbimizin elçileri, daima hakkı getirmişlerdir.” (7A’raf/43,53)

Musa peygamber, Fir'avun'un saltanatını ele geçirmeye çalışmadı. Böyle bir planı hiç olmadı. O, kendisine inananlara doğru inanç, doğru davranış ve doğru ahlakı öğütledi. Fir'avun ve hanedanına uşaklık etmeyen İsrail halkından inananlar, Fir'avun'un hışmına uğradılar. Musa, tam tersine halkını Fir'avun'un zulmünden kurtarmaya, ondan uzak yerlere kaçırmaya çalıştı.

“Musa’nın halkından, hak ile doğru yolu bulan ve onunla adaleti sağlayan bir topluluk vardır.” (7A’raf/159)

İsa peygamber, Roma İmparatorluğundaki krallığı ele geçirmeye çalışmadı. Yahudilere İslam'ı anlatmaya çalıştı. Önündeki en büyük engel ve ona tuzak kuranlar, Yahudi din adamları idi.

İbrahim ve oğullarının planında da devleti ele geçirmek yoktu. Asıl amaçları, kendilerine inanan ve inanacak insanları bilinçlendirmek ve kula kulluğun önüne geçmek idi.

Ne Ya’kub, ne de Yusuf peygamberin planlarında Mısır'daki yönetimi ele geçirmek vardı. Ancak onlar, Allah eğer önlerine böyle bir fırsat çıkardıysa onu da geri tepmediler.

Muhammed peygamber, Mekke'deki siyasi parlamento olan Darun-Nedve'yi ele geçirmeye çalışmadı. Hedefinde Daru'n-Nedve yoktu. Ancak çıkarlarını ve hizmetkârlarını kaybeden Mekke oligarşisi, o ve dostlarına karşı kararları Daru'n-Nedve'de alıyordu.

Yusuf, gençliğinde Mısır'da ekonomi eğitimi almış olmalıdır. Yoksa o, hazinenin başına geçmek istemez, geçmesine de izin verilmezdi. Musa da, gençliğinde Mısır'da eğitim almış olmalıdır. Bu eğitim, onun, Fir'avun ve ekibi karşısında zaten hak olan davasını savunmasına katkı sağlamıştır. Nitekim bu ekip, bu bilginin hak olduğuna tanık olunca Musa'nın getirdiği dine inanmışlardı. Gerek Yusuf, gerek Musa ve gerekse de inananların çocukları, gençliklerini Mısır'daki eğitim kurumlarında geçirmiş olmalıdırlar. Diğer inananlar da, bu ülkedeki işyerlerinde ve onların çalışma koşullarında çalışmışlardır.

Müslümanlar hak ve adalet peşindedir; sosyo-ekonomik veya siyasal ikbal ve istikbal peşinde değil.

Bugün Batı'daki herhangi bir ülkede; Fransa, Almanya veya ABD'deki İslami anlamda gerçek sorun, siyasilerin veya parlamentoların içkiyi, kumarı veya zinayı serbest bırakmaları değildir. Bu, ancak ahlaki bir sorundur. Gerçek dini sorun, Kilise(dini otoritelerin)'nin, İsa'yı putlaştırması ve kendi kafalarından haramlar ve helaller türetmeleridir. Belki içki, kumar ve zina bunların bir sonucudur. Batı ülkelerinde siyasal mücadele verilse ve Batı'da bunlar yasaklansa, İslami açıdan gerçek sorun çözülmüş olmaz.

Bir Müslüman, yanlış olduğunu bile bile içki içiyor olabilir. Bu insana öğütler vererek içki ve kumardan caydırabilirsiniz. Ancak şirk, nifak ve inkar hastalığına yakalanmış birini içki, kumardan vazgeçerseniz bile ona gerçek anlamda yardım etmiş olmazsınız.

Birtakım siyasi dayatmalarla kendi halkına bazı kuralları empoze edenlerle, halkın dinini belirleyen ve şekillendirenleri birbirinden ayırmak gerekir. Mekke Dönemi'nin egemen putları olarak bilinen Lat, Menat veya Uzza siyasi değil birer dini figür idiler. Dini figür olmalarına karşı siyasiler

onları kullanıyordu. Mekkelilerin, elbette kendilerine özgü siyasi düzenlemeleri vardı. Allah Resulü, mücadelesini, doğrudan Daru'n-Nedve (Mekke'nin oligarşik parlamentosu)'ye karşı değil, Mekke ve çevresindeki pagan dini inançlara karşı verdi. Daru'n-Nedve, bu inançları üreten değil, koruyan bir kurum idi. Bu putlaştırma ve yapay haram inancını üretenler, toplumun din adamı, kâhin sınıfı idi. Peygamberin asıl hedefinde, halkı Allah konusunda kendi uydurdukları yalanlara inandıran ve Allah'ı yanlış tanıtan anlayışlar vardı.

Şurası unutulmamalıdır ki siyasetin başında kim olursa olsun, her ülkede en güçlü kurum, dini otoriteler ve toplumsal liderlerdir. (Bkz. 9Tevbe/31) Gidin Avrupa'ya siyaset kurumlarını istediğiniz kadar eleştirin, hakaret ve şiddet olmadığı sürece size bir şey olmaz, ancak oradaki dini kurumları eleştirince istenmedik sonuçlarla karşı karşıya kalırsınız.

Din belirleme, diğer bir ifadeyle haram-helal koyma yetkisi kime aittir? Yalnızca Allah'a mı aittir? Örneğin, Hz. Peygamber de bu yetkiye ortak mıdır? Yahut mezhep imamı, diğer din âlimleri ve din adamları da bu yetkinin paydaşı mıdır?

Kırmızı ışıktaki geçilmemesi veya başkasına zarar vermedikçe ülke içinde isteyenin içki içebileceği yahut içmeyebileceği gibi bir kanun yapmak, 'haram belirlemek Allah'a aittir' ilkesiyle çakışır mı?

"İçki içmek helaldir" veya "İçki içmeyi Allah haram kılmamıştır" diye inanan kişi Allah'a iftira atmış ve şirk koşmuş olur. Nitekim Hz. Peygamber'in, kendisine 9Tevbe/31 ayetini okuduğu Adiy İbn Hatim hadisi de bu gerçeğe ışık tutmaktadır.⁴ Hristiyanlar, Allah'ın haram kıldığını helal, helal kıldığını haram kılmışlardır. Haram, "Allah'ın yasakladığı"; helal, "Allah'ın meşru kıldığı" demektir. Kısaca haram ve helal hükümlerinin dayanağı ve öznesi Allah'tır. İçkiyi serbest bırakanların, 'Allah içkiyi meşru kıldı' iddiaları varsa bu ilke geçerlidir. Doğrusu, böyle iddiası olanlar da vardır. Ancak hepsi bu iddiada mıdır?

Hz. Peygamber, Medine'de yaşayan Yahudi ve Hristiyanlara, ya da müşriklere içkiyi yasaklamamıştır. Ayrıca Kur'an'a aykırı olmamak koşuluyla Müslümanlar pekâlâ yasal düzenlemeler yapabilirler. Ve yine Müslümanlar, bu yasal düzenlemelerle farklı inanç topluluklarına kendi inançlarını ve uygulamalarını dayatamazlar. Müslümanlara zarar vermedikçe herkes, kendi inanç ve uygulamalarında özgürdür.

"Hüküm, Allah'tan başkasına ait değildir"⁵ ayeti, **haram ve helal (din) belirleme hakkının ve insanların İslam'a uyup uymamaları durumunda nihai kararı verme (ilahi adalet) hak ve yetkisinin Allah'tan başkasına ait olmadığı gerçeğine işaret etmektedir.**

Hristiyanların sapma gerekçesi, Kilise (Hristiyan dini otoriteleri)'nin kendi kafalarından din koymaları ve Hz. İsa'yı, Hz. Meryem'i ve Kilise babalarını ilahlaştırmalarıdır. Özetle, Hristiyan dünyasını asıl yoldan çıkaran kesim, kanun koyucular değil din adamı sınıfı olan Kilise'dir.

⁴ Adiy İbn Hâtim anlatıyor: "Boynumda altından yapılmış bir haç olduğu halde Resûlullah(a.s.)'a geldim. Bana: **"Ey Adiy boynundan şu putu çıkar, at!" dedi** ve arkadan şu ayeti okudu. **"Onlar Allah'ın yanı sıra bilgilerini (hahamlarını), din adamlarını (rahiplerini) ve Meryem oğlu Mesih'i (peygamberleri) rab edindiler. Oysa tek bir ilahtan başkasına kulluk etmemekle emrolunmuşlardı. O'ndan başka ilah yoktur. Allah koşuklarından uzaktır."** (9Tevbe, 31). Adiy İbn Hâtim bu ayeti duyunca Rasûlullah'a: "Onlara (rahiplerine) kulluk (ibadet) etmiyorlar ki!" dedi. Bunun üzerine Rasûlullah: **"Onlar Allah'ın helal kıldığı bir şeyi haram, haram kıldığı bir şeyi helal kıldıkları zaman onlara itaat etmiyorlar mı?"** diye sorunca; Adiy İbn Hatim: "Evet" dedi. Rasûlullah: "İşte böylece onlara kulluk (ibadet) etmiş oluyorlar" diye cevap verdi. (Tirmizi, Tefsir, Berâe, 3094-3095). **Bu hadisi dikkatlice irdelersek, Allah Resulü;** 1) Adiy İbn Hatim'e, "Ey Adiy boynundan şu putu çıkar, at!" demiştir. Oysa biliyoruz ki Hristiyanlar 'haç'ın yaratıcılığına veya 'haç'ın Allah olduğuna inanmazlar. Ancak Hristiyanlar haçı putlaştırırlar. Demek ki "put"tan amaç, bir nesneyi putlaştırmaktır. 2) Adiy İbn Hatim'e altın takmasından dolayı çıkışmamıştır. 3) Adiy İbn Hatim'e, 'haham ve rahiplere kulluk (ibadet) edildiğinden' söz etmiştir. 4) Adiy İbn Hatim'e, 'haham ve rahiplerin rablaştırıldığından' söz etmiştir. 5) Adiy İbn Hatim'e, 'Allah'a şirk koşulduğundan' söz etmiştir. 6) Adiy İbn Hatim, dinî otoritelere kulluk (ibadet) edildiği, onların rablaştırıldığı ve böylece Allah'a ortak (şirk) koşulduğu gerçeğini kabul etmek istememiştir. 7) Kulluğu, rablaştırılmayı ve şirk, 'haramı helal ve helali haram' kılmaya bağlamıştır.

⁵ Hükümün, yalnızca Allah'a ait olması: 6En'am/57; 12Yusuf/40,67 (Ayrıca bkz. 5Maide/50; 6En'am/62,114; 18Kehf/26; 28Kasas/70,88; 40Mü'min/12)

Daha önceden de dile getirdiğim gibi dini siyaset üzerinden temellendirmekle; ruhani ve dini atmosfer üzerinden temellendirmek aynı değildir. Peygamberler, dini, siyasal düzen üzerinden temellendirmemiştir.

Ayrıca din, öyle sanıldığı gibi hayat içindeki her (yapılan iş) şey değildir. Beslenmek din değildir, tarım ve hayvancılık din değildir. Ulaşım ve iletişim araçlarını kullanmak din değildir. Ancak İslam'ın her biriyle ilgili bildirdiği ilkeler vardır. İsrâf etmemek ve başkasına zarar vermemek gibi...

Medine'deki ağaçların aşılama örneği veya Kitap'ta hükmü bulunmayan konularda istişareye başvurulması, her şeyin din olmadığı gerçeğini teyit etmektedir.⁶ Allah Elçisi, ağaçların aşılmasını doğrudan dini bir konu olarak görmemiş, işi, uzmanına havale etmiştir. İşin uzmanına havale edilmesinde din ayrımı yoktur. İşinde başarılı ve iyiniyetli olma durumuna göre Müslümanlar, gerekirse Müslüman olmayan bir uzmandan, bir doktor veya mühendisten de yararlanabilirler. Bu

⁶ **AĞAÇLARIN AŞILANMASINDA UZMANA BAŞVURMAK:** 5949-"Resûlullah Medine'ye geldiğinde, Medineliler hurma aşıyorlardı: "Ne yapıyorsunuz?" diye onlara sordu. Medineliler: "Bu, eskiden beri yapmakta olduğumuz bir şey!" dediler. Resûlullah da: **"Eğer bunu yapmasanız belki de sizin için daha iyi olur!"** buyurdular. Bunun üzerine Medineliler o işi bıraktılar. Hurma ağaçları meyve tutmadı. Durum Resûlullah'a haber verilince şöyle buyurdular: **"Bilin ki, ben bir beşerim. Size dininizle ilgili bir emirde bulunursam onu derhal alın. Eğer kendi görüşüme (reyime) dayanan bir şey emredersem, bilin ki ben bir insanım!"** [Müslim, Fezail 140, (2362).]

BEDİR SAVAŞINDAKİ KARARINDAN VAZGEÇMESİ: 5756 - Bedir Savaşı'na karar verildikten sonra Hz. Peygamber, ordunun savaş vaziyeti alacağı yeri tayin ederek yerleşme emrini vermişti ki, Hubab huzura çıkarak harp mevziini seçme işini vahyin irşadı ile değil de kendi re'yi ile yaptı ise buranın uygun olmadığını Hz. Peygamber'e söyledi. Hz. Peygamber de: "Hayır, vahiy değil, kendi reyimle seçmişim" der. Hubab'ın fikrine uygun olarak yeniden yerleşim yapılır (İbnu Sa'd II/15; Hâkim, a.g.e., III/427; Vâkıdî, Meğâzî Oxford, 1966, I/53) Aynı Hubab'ın gerek Hayber (Vâkıdî, a.g.e. II/645), gerek Tâif (Vâkıdî, a.g.e. II/325-326) seferleri sırasında, gerekse Benû Nadr ve Benû Kureyza gazvelerinde (Suyûtî, Hasâisu'l-Kübrâ, III/257-258) Hz. Peygamber tarafından, her seferinde kabul edilen benzer tekliflerine rastlıyoruz. (İbrahim Canan, Kutub-i Sitte Tercüme ve Şerhi, Akçağ Yayınları: 16/138.)

BAZI OTLARI VE KAPLARI YASAKLAMADAN VAZGEÇİLMESİ: 5756 - Fetih günü Mekke'nin haramlığını (yasaklığını) ilân eden Hz. Peygamber'in bu meyanda 'otlarını yolmanın da harama (yasağa) dahil olduğunu' söylemesi üzerine amcası Abbas tarafından izhir denen ve günlük hayatta muhtaç olunan bir otun bu yasaktan hâric tutulması için yapılan talebin kabul edilmesi (Buhârî, Cenâiz 76; Müslim, Hacc 445-448) şarap yapılan (Buhârî, Eşribe 8), eşek eti pişirilen kapların kırılması için verdiği emre 'kırılmayıp yıkandıktan sonra kullanılması' (Buhârî, Meğâzî 38) için yapılan teklifin kabul edilmesi gibi örnekler Hz. Peygamber'in çok farklı konularda muhataplarını dinleyip görüşlerini değerlendirdiğini gösterir. (İbrahim Canan, Kutub-i Sitte Tercüme ve Şerhi, Akçağ Yayınları: 16/138.)

BEDİR'DE SAVAŞ ESİRLERİ HAKKINDA VERİLEN KARAR: 628 - Bedir Savaşı zaferle kapanıp, aralarında Resûlullah'ın iki amcası Abbâs ve Aklî'nin de bulunduğu 70 kadar esirle Medine'ye dönülünce bu esirlere nasıl bir muamele yapılacağı gündeme geldi. Harp esirleri üzerine henüz vahiy gelmemiş olduğu için Hz. Peygamber meseleyi istişare yoluyla çözmeye karar verdi. Ashâb'ın ileri gelenlerinin fikirlerini aldı: Hz. Ebu Bekir: "Bunlar senin kavmine mensup kimselerdir, bazısı da ailelendirir. Fidyeye mukabili serbest bırak, fidye ile maddî yönden güç de kazanırız..." manasında tavsiyede bulundu. Hz. Ömer: "Bunlar seni yalancılardan, yurdundan çıkardılar, getir hepsinin boyunlarını vur, bunlar küfrün önderleridir. (Onlardan gelecek paraya muhtaç değiliz). Sa'd İbnu Muâz da aynı kanaati izhâr etti... Ancak, gelen şu müteakip vahy mü'minlere ganimeti helâl kılar. (Meâlen): "Artık elde ettiğiniz ganimetten helâl ve hoş olarak yiyin. Allah'tan korkun. Şüphesiz ki Allah çok mağfîret edici, çok esirgeyicidir" (Enfal: 8/69) (İbrahim Canan, Kutub-i Sitte Tercüme ve Şerhi, Akçağ Yayınları: 3/502-505.)

UHUD'DA MEDİNEDE KALMA ARZUSUNA RAĞMEN ÇIKMASI: 4255 - Uhud Savaşı öncesinde, Hz. Peygamber bir rüya görmüştü: "Sanki sağlam bir zırh içerisindeydi, kılıcı Zülfikâr'ın demiri çatlamıştı. Bir öküz kesilmişti arkadan da bir koç kafesilmişti." Rüya'yı ashâbına anlattı. Bu rüya'ya göre, Resulullah Medine'den çıkmama görüşünde idi. Görüşüne muvafakat almak istiyordu. Bu maksatla istişare etti. Abdullâh İbnu Übey İbnî Selûl de çıkmamak gerektiğini söyledi. [O şöyle diyordu: "Ey Allah'ın Resûlü! Medine'de kal, onlara çıkma. Allah'a kâsem olsun, Medine'den düşmana karşı her çıkışta musibetle karşılaştık. Bize girince de onlar musibetle karşılaştılar. Eğer girerlerse, erkekler karşılarında çarpışır, kadın ve çocuklar tepelerinden taş atarlar..." Medine'den çıkmamak, Muhacir ve Ensâr'dan büyüklerin müşterek görüşü idi. Aleyhissalâtu vesselâm: "Şehrin içinde kalın. Kadın ve çocukları şatovari surlu evlere yerleştirin, (biz de düzensiz olarak şehre girecek muhariplerle savaşırız)" diyordu. Bedr'e katılmamış olan gençler, Resulullah'tan düşmana karşı çıkmayı talep ettiler, şehit olmak arzularını beyan ettiler. ["Bizi düşmanın karşısına çıkarın, bizi kendilerinden korkmuş, zayıflar olarak görmesinler dediler."] İstişarede bu görüş galip geldi. Resulullah halka cuma namazı kıldırdı. Sonra onlara vazetti, gayret ve cihad emretti. Sabrettikleri takdirde zafer elde edileceğini müjdeledi. Düşmana karşı çıkma hazırlığı yapılmasını emretti. İkinci namazını da kıldırdıktan sonra şahsen hazırlanmak üzere evine girdi. Bu esnada Medine ve Âvali ahalisi de hazırlanmış, toplanmış idi. Resulullah'ın çıkmasını bekliyorlardı. Sa'd İbnu Muâz ile Üseyd İbnu Hudayr, halka: "Siz Resulullah'ı dışarı çıkmaya zorladınız. Halbuki, O'na emir gökten gelir, kararı ona bırakın!" dediler... Resulullah da çıktı. Üst üste iki zırh giymiş, beline kayıştan mamul kılıç hamalini bağlamış, kılıcını takmış, başına miğferini geçirmiş, kalkanını da sırtına atmış idi. Bekleyen halk (Sa'd İbnu Muaz ve Üseyd'in konuşmaları üzerine dışarı çıkmadaki ısrarlarına) toptan pişman olmuşlardı: "Sana muhalefet bizim neyimize! Siz nasıl muvafık görüyorsanız öyle yapın!" dediler. Ancak, Aleyhissalâtu vesselâm: "Bir peygamber zırhını bir kere giydi mi düşmanlarıyla onun arasında Allah hükmedinceye kadar, onu atmak ona yakışmaz! Verdiğim emre dikkat edin, onu Allah'ın adına yapın; sabrettiğiniz takdirde zafer sizindir" der... (İbrahim Canan, Kutub-i Sitte Tercüme ve Şerhi, Akçağ Yayınları: 12/128-133)

gerçek, İslami referanstan yoksun değildir, haram olmayan konular, İslami özgürlük ve helal kapsamındadır.

Allah, işin ehline verilmesi, insanlar arasında hükmedildiği zaman adaletle hükmedilmesini emretmiştir. (4Nisa/58)

Farklı inanç gruplarının bir arada barış içinde yaşamasına örnek, Müslümanların hicret ettiği Habeşistan'dır. Hz. Peygamber'in Medine örneği de bu gerçeği teyit etmektedir. Medine'de Yahudiler ve Hristiyanların, yaşaması ve herkesin kendi inancında özgür olması bu gerçeği ifade etmektedir.

TAĞUT: İLKESİZ VE HUKUKSUZ (SINIR TANIMAZ) ZORBALAR

İslam, sorunların adil biçimde çözümüne, Kitab'ın hakemliğine, hukukun üstünlüğüne önem vermiştir. Hatta ihtilafların çözümünü, Kitab'a aykırı mercilerde, başka kaynaklarda aramayı ciddi bir sorun olarak görmüştür. Kitab'a aykırı hüküm veren mercileri 'tağut' olarak nitelemiştir.

Kur'an'da 'tağut' kavramı, ihtilafların çözümünde, adeta inancın belirleyici göstergelerinden biri olarak sunulmuştur. Bu kavram, siyasi belirleyicilikten ziyade, dini, sosyal ve hukuki açıdan ciddi bir öneme sahiptir. Çoğunlukla tercüme edilmeyen bu kavramı, '**ilkesiz ve hukuksuz /hak ve adalet karşıtı /sınır tanımaz /yasadışı /illegal zorba güçler**' diye Türkçeleştirmek, ona yüklenen anlam açısından daha isabetli olmalıdır.

Kur'an'da 'tağut' sözcüğüyle, insanlar arasında sürtüşme (nizalaşma)⁷ ve çekişme (şecer)⁸ durumunda onların arasında hükmetme gerektiği zaman yasadışı/illegal olarak hükmeden (dini) otoriteler hedeflenmiştir. Kur'an'ın indiği dönemde bu kavramla kastedilen, uydurdukları yalanlarla topluma tahakküm eden, onları dinen ve madden sömüren, kendi ürettikleri hükümleri din diye dayatan Yahudi din adamlarıdır.

Biliyoruz ki bazı mevsimlerde denizde balık tutmak yasaktır. Bu kimine göre bir dayatmadır. Ama tağutluk değildir. Ahlaki ve mantıki bir gerekçesi vardır. Hangi ülkede yaşarsak yaşayalım, oraya özgü güvenlik tedbirleri vardır. Bunu polis veya jandarma gibi güvenlik kuvvetleri yapar. Birileri evini yakar veya aracına çarparsa tutanak tutulur. Bu kimine göre bir dayatmadır. Oysa bu yolla kişi, gasp edilen hakkını alır.

Tağut, din konusundaki sınır tanımazlıktır. Evet, din ve dünya her zaman aynı değildir. Kitapta bildirilenler dindir, bildirilmeyenler ise uzman ve kolektif aklın (bilimin) çözeceği konulardır. Din çiğnenirse İslam'la ilişkimiz kesilir, bilim çiğnenirse sağlık, ekonomi veya güvenlik konusunda zarar görürüz. Kitapta direkt olarak hükmü bildirilen konular dini iken, Kitapta direkt hükmü olmayan konular doğrudan dini değildir. Fakat dolaylı biçimde dinin alanına girebilir.

Evimizi depreme uygun yaptırmak, deprem güvenliği ile ilgili bilimsel tespitlere uygun davranmaktır. Çünkü Allah, aklımızı kullanmamızı, tedbir almamızı emretmiştir. Bunları yapmadığımız için birilerinin ölümüne neden olursak, konu doğrudan dinin alanına girer.

Tağut müşrik toplumlardan ziyade Müslüman toplumlarda ortaya çıkan din adına kendi kafalarından Kur'an'ın kurucu temel ilkelerine ve değerlerine aykırı hükmeden otoritelerdir. Nitekim bu sözcük, Medeni sürelerde daha fazla dile getirilmiş ve zayıf inançlı Müslümanların veya münafıkların, oyununa geldikleri güçler olarak gösterilmiştir. Bkz. 2Bakara/256; 4Nisa/60.

KUR'AN'DA TAĞUT KAVRAMININ KULLANIMI

1 - İslam'a girişin sağlam temelleri:

⁷ 4Nisa/59

⁸ 4Nisa/65

“Din (ilahi ilkeler ve değerler sistemi) konusunda hiçbir tür baskı ve zorlama yoktur. Reşitlik (rüşet), pespayelikten iyice ayrılıp netleşmiştir. Artık **kim ilkesiz ve hukuksuz/hak ve adalet karşıtı zorbaları** (tağutu) **hak karşıtı görür ve Allah'a inanırsa**, o, sapasağlam bir kulpa yapışmıştır; bunun kopması yoktur. Allah, hep duyandır, hep bilendir.

“Allah, hakka inananların kılavuz koruyucu dostudur (veli), onları karanlıklardan (zulumât) aydınlığa (nûr) çıkarır. **Hakkı reddetmiş kişilerin akıl hocaları /kılavuz dostları (velileri) ise, ilkesiz ve hukuksuz/hak-adalet karşıtı zorbalardır** (tâğût). **Onları aydınlıktan (nûr) karanlıklara (zulumât) çıkarırlar** (ihrâc). İşte onlar, ateş (nâr) yandaşıdır. Onlar, oranın ortamında süresizdirler.” (2Bakara/256-257)

Yukarıdaki ayetlerden çıkarabileceğimiz sonuçlar şunlardır:

a) Allah, bir önceki ayet olan 2Bakara/255 (ayete'l-kürsi)'de, kendisinin temel niteliklerinden (esmâü'l-hüsna) söz etmiştir. Bunlar, O'nun; görüneni ve görünmeyen bilene, dünyada ve ahirette üstün/sınırsız kudret sahibi ve mükemmel-kusursuz-yüce (kutsal) canlı bir varlık olmasıdır. Müslümandan istenen Allah tasavvuru bu. Bu ayette, İslam'a girişin sağlam temellerinden söz edilmiştir. Ayakların yere sağlam basması ayette bildirilen ilkeye sınırsız tutunulmasına bağlıdır. Ayete'l-kürsi'de Allah'ın üstün nitelikleri bildirilmiştir. Allah'a ait bu niteliklerin birine veya birkaçına sahip olduğu iddiasıyla insanlara hükmeden, insanlar üzerinde hegemonya kuran gayri meşru kişileri reddetmek, diğer bir ifadeyle hak/İslam karşıtı (küfür) olarak görmek gerekmektedir. Hatta onlar, hak karşıtı görülmeden Allah'a inanmak, köklü/sağlam temelli bir inancın oluşumunda yeterli olmamaktadır.

b) Allah, hakka inananların kılavuz dostudur; onları karanlıklardan aydınlığa çıkarıyor. Tağut ise, hakkı reddetmiş (küfürdeki) kişilerin akıl hocaları veya kılavuz dostlarıdır; onları, aydınlıktan karanlıklara götürmektedirler. Tağut sözcüğü, görüldüğü gibi çoğul bir nitelemedir ve cansız değil akıl ve irade sahibi varlıkları sembolize etmektedir. Allah'ın kılavuz dostluğu vahyettiği kitap yoluyla gerçekleşmektedir. Nitekim Kitap, insanları Rablerinin izniyle karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için indirilmiştir. Kısaca Kitab'ın temel hükümlerine aykırı yollar karanlıktır. 14İbrahim/1

c) Ayet, hakikati ortaya koyduktan sonra baskı ve dayatmaların Müslümanlarca yapılmayacağını ortaya koyuyor. Müslümanlar baskı ve dayatmaya başvuramazlar.

2 - Kitaptan nasiplenmişlerin (Yahudilerin) de, hak ve adalet karşıtı zorbalara inanmaları ve İslam karşıtlarıyla işbirliği yapmaları olasıdır:

“İlahi kitaptan nasiplenme fırsatı verilmiş kişileri bir düşünsene! Ruhçu şarlatanlara (cibt) ve **ilkesiz ve hukuksuz /hak-adalet karşıtı zorbalara (tâğût) inanıyorlar (iman)** da hakkı reddetmiş kişilere diyorlar ki: "Yol açısından bunlar, hakka inananlardan (iman) doğru yoldadırlar (hidayet)." (4Nisa/51)

Bu ayetten çıkarabileceğimiz sonuçlar şunlardır:

a) Tağut; büyücü, falcı, kâhin ve medyum gibi ruhçu şarlatanlardan farklı kişileri sembolize etmektedir. Diğer bir ifadeyle, kendisinde, ilahi bir güç olduğuna değil, bilgi açısından hükmetme yetkisine sahip olduğuna inanılan kişiler bu gruba girmektedir. Medine'deki Yahudiler, hahamlarda ilahi bir güç olduğunu vehmetmezlerdi, ancak onların Kitab'ı bildiklerine, Kitap'la hükmettiklerine ve hatta Kitab'ı çarpıtıp sahtekârlık yaptıklarına bile inanırlardı.

b) O günkü koşullarda, ruhçu şarlatanlara ve hak-adaletle hükmetmeyen kişilere (hahamlara) inananların (Yahudilerin), Kitap'tan nasiplenmiş kişiler olduğunu ve aynı kişilerin (Yahudilerin) Kitap'la pek bir ilgisi olmayan müşriklere yaranmak için, müşriklerin Müslümanlardan daha doğru

yolda olduğunu söyleyebildiklerini de ayet bildiriyor. Kısaca hak ve adalet kaygısı olmayanlar, ilahi din karşıtlarıyla işbirliği yapabiliyorlar.

3 – Müslümanlar gibi inandıklarını iddia edenlerin de kendi lehlerine hükmedecek hak ve adalet karşıtı zorbalara başvurmaları olasıdır:

“Sana indirilmiş ve senden önce indirilmiş olana inandıklarını iddia eden kişileri bir düşünsene! **İlkesiz ve hukuksuz /hak-adalet karşıtı zorbalara (tâğût) yargılanmak amacıyla başvurma (tehâkum) yönünde bir irade ortaya koyuyorlar.** Oysa onlara, onu hak karşıtı olarak görmeleri emredilmişti. Şeytan, onları, dönüşü kolay olmayan bir sapmayla haktan saptırmayı amaçlamaktadır.”
4Nisa/60

Bu ayetten çıkarabileceğimiz sonuçlar şunlardır:

a) İnsanlar, aralarındaki anlaşmazlıklarda, “Sorunumuzun çözümü amacıyla aramızda hükmetmesi için şu merci’ye, şu kişiye, şu mahkemeye veya yargıya başvuralım” diye birbirlerine çağrıda bulunurlar (tehâkum). Eğer bu başvuru çağrıları, hukukdışı veya yasadışı/illegal merciler ise, işte bu merciler ayette, ‘tağût’ olarak nitelenmiştir. Örneğin, hak gaspına uğrayan mağdur kişinin veya verdiği zarardan daha az tazminatla sorunu çözeceğini düşünen bir zalimin, yeraltı çetelerine veya mafyaya başvurusu gibi.

b) Hukukdışı mercilere başvuran kişiler, inananlar arasında da bulunmakta ve kendilerinin de inandığını iddia etmektedirler, ancak münafıkların özelliklerini taşımaktadırlar.

c) Oysa ilkesiz ve hukuksuz /hak-adalet karşıtı bu zorbaları (tâğût) reddetmek, hak karşıtı/İslam dışı olarak görmek daha önceden emredilmişti.⁹ Bu tutumları sonucu şeytan, onları doğru yoldan daha da uzaklaştırıyor. Allah’ın indirdiklerine ve (onunla hükmedecek) elçiye çağrıldıkları zaman, ancak münafıklar, elçiden engelledikçe engellerler. Ama başlarına bir bela (musibet) gelince, iyiniyetli olduklarını, iyilik ve uyum içinde yaşamak istediklerini söylerler.

4 – Hakka inananlar zulme son vermek için, hakkı reddetmiş kişiler ise zulmü devam ettirmek için savaşırlar:

“Hakka inananlar, Allah yolunda savaşırlar. **Hakkı reddetmiş kişiler ise, ilkesiz ve hukuksuz /hak-adalet karşıtı zorbaların (tâğût) yolunda savaşırlar.** Öyleyse, şeytanın akıl hocalarıyla/kılavuz dostlarıyla (velileriyle) savaşın. Şeytanın hilekâr düzeni, kesinlikle zayıf olagelmıştır.”
(4Nisa/76)

Bu ayetten çıkarabileceğimiz sonuçlar şunlardır:

a) Baskı ve zulümden dolayı ezilen güçsüz erkeklerin, kadınların ve çocukların, baskı ve zulümden kurtarılması için savaşmak Allah yolunda savaşmaktır.¹⁰ İşte hakka inananlar, Allah yolunda savaşırlar.

b) Hakkı reddetmiş kişiler, ilkesiz ve hukuksuz /hak-adalet karşıtı zorbaların (tâğût) yolunda savaşırlar.

c) Tağût, şeytanın kılavuz dostlarıdır (veli-evliya). Şeytanın tuzağı, oldukça zayıftır.

⁹ Bkz. 2Bakara/256

¹⁰ “Ey Rabbimiz! Bizleri halkı zalim olan şu memleketten çıkar, katından bize bir dost ver, bize katından bir yardımcı ver’ diye yalvarıp duran ezilen erkekler, kadınlar ve çocuklar varken, size ne oluyor ki Allah yolunda savaşa çıkmıyorsunuz?”
4Nisa/75

5 – Allah’ın, lanet ettiği, gazap ettiği, maymunlara ve domuzlara dönüştürdüğü kişiler ve tağuta kulluk edenler, dini değerlerle alay eden saygısızlardan daha kötü konumda ve daha sapkın durumdadırlar:

“De ki: ‘Allah’a göre, bir karşılık olarak, bundan daha kötüsünü (şerlisini) size haber vereyim mi? Allah kimi, yaşam değerlerinden yoksun bıraktıysa (lanet ettiyse), kendisine hiddetlendiyse (gazap ettiyse); onlardan bir kısmını maymunlara ve domuzlara dönüştürdüysen ve **kim de ilkesiz ve hukuksuz /hak-adalet karşıtı zorbalara (tâğût) kulluk ettiyse (ibâdet), işte onlar, konumca daha kötü (şerli), hak yolun odağından daha da sapkındırlar.**” (5Maide/60)

Bu ayetten çıkarabileceğimiz sonuçlar şunlardır:

a) Aklını kullanmadığı ve yozlaşmış (fasık) olduğu için Allah’ın dinini alay ve oyun konusu edinenlere öngörülen karşılıktan daha kötüsü (şerlisi), Allah’a göre;

- 1) Allah’ın, yaşam değerlerinden yoksun bıraktığı (lanet ettiği),
- 2) Allah’ın hiddetlendiği (gazap ettiği),
- 3) Allah’ın maymunlara ve domuzlara dönüştürdüğü,
- 4) İlkesiz ve hukuksuz /hak-adalet karşıtı zorbalara (tâğût) kulluk eden (ibâdet) kişilerdir.

Bu kişiler, şu aklını kullanmadığı için saygısız davrananlardan, bulundukları konum olarak daha şerli ve yolun odağına göre daha sapkındırlar.

6 – Toplumdaki her elçi, insanlar, Allah’a kulluk etsin ve tağuta kulluktan kaçınsınlar diye görevlendirilmiştir

“Her toplumun içinde, ‘Yalnızca Allah’a kulluk edin(ibâdet) ve ilkesiz ve hukuksuz /hak-adalet karşıtı zorbalardan (tâğût) uzak durun’ diye mutlaka bir elçi görevlendirdik. Sonuçta onlardan kimini Allah, hak yola erdirdi (hidâyet), onlardan kimine de, sapkınlık (dalalet) hak oldu. Yeryüzünde gezip dolaşın da yalanlayanların akıbetinin nasıl olduğunu gözlemleyin.” (16Nahl/36)

Bu ayetten çıkarabileceğimiz sonuçlar şunlardır:

a) Allah, her toplum (ümme) içinde, ‘Allah’a kulluk edin(ibâdet) ve tağuta kulluktan kaçın’ diye mutlaka bir elçi görevlendirdi.

b) Tağuta kulluktan kaçınmayanlar, sapkınlığı hak etmiş, yalanlamış ve sonları hüsrarla bitmiştir.

7 – Tağuta kulluktan kaçınan ve Allah’a yönelenleri Allah müjdelemiştir.

“İlkesiz ve hukuksuz /hak-adalet karşıtı zorbalara (tâğût) kulluk etmekten(ibâdet) kaçınmış ve Allah’a yönelmiş kişiler var ya, müjde, onlardır. Öyleyse kullarımı müjdele!” 39/17

Bu ayetten çıkarabileceğimiz sonuçlar şunlardır:

a) Tağuta kulluktan kaçınan ve Allah’a yönelenleri Allah müjdelemiştir.

TAĞUTLA İLGİLİ SONUÇLAR

a) Tağutu reddetmek, hak/İslam karşıtı (küfür) olarak görmek gerekir. 2/256; 4/60

b)Tağut, **hakı reddetmiş kişilerin kılavuz dostlarıdır** (evliyasıdır). 2/257

- c) Tağut, hakkı reddetmiş kişileri **aydınlıktan karanlıklara** götürür. 2/257
- d) Kitaptan nasiplenmiş kişiler de **tağuta inanmaktadırlar**. 4/51
- e) İnandıklarını iddia edenler arasında **yargılanmak için tağuta başvuranlar** var. 4/60
- f) Hakkı reddetmiş kişiler **tağutun yolunda savaşırlar**. 4/76
- g) **Tağuta kulluk edenler, hem daha şerli, hem de sapkındırlar**. 5/60
- h) Elçiler, **tağuta kulluktan kaçınmak amacıyla görevlendirilmişlerdir**. 16/36
- i) **Tağuta kulluktan kaçınanları Allah müjdelemiştir**. 39/17

PUTLAŞTIRILAN ORTAKLAR: ŞÜREKÂ

Şürekâ sözcüğü; işbirlikçi ortaklar, müdahil ortaklar, müttefik ortaklar, yetki ortakları, himayeci ortaklar, kafadarlar, akıl hocaları olarak Türkçeye tercüme edilebilir.

SOSYO-EKONOMİK HAYATTA ŞÜREKÂ ÖRNEKLERİ

Şürekâ sözlükte; gelirden, mirasta veya mülkte belli oranlarda pay ve söz sahibi olan ortakları veya bir işle veya ürünle ilgili kâr ve zararda ortak olan kişileri ifade etmektedir. Ortaklık yalnızca kazançta değil, kayıplarda söz konusudur. Hayvan, ölü doğurursa, zararda kadınlar da ortaktır veya onu yeme hakkına kadınlar da sahiptir.

“Eğer kendisine varis olunan bir erkek veya bir kadının evladı ve babası olmaz ve bir erkek veya bir kız kardeşi bulunursa, ona altıda bir düşer. **Eğer (kardeşler) birden fazla olurlarsa, üçte birde ortaktırlar.**” 4Nisa/12

“Bir de dediler ki: ‘Şu hayvanların karınlarındaki yavrular (canlı olursa) sırf erkeklerimize aittir. Karılarımıza ise haramdır.’ **Eğer ölü olursa, o vakit onda hepsi ortaktırlar.** Allah, onların bu tür nitelemelerinin cezasını verecektir. Şüphesiz O, hüküm ve hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir.” 6En’am/139

Geçimsiz ortakları (şürekâ) olan bir işyerinde çalışan bir kişi, tek sahibi olan bir işyerinde çalışan kişiye göre daha fazla baskı altındadır, daha fazla huzursuz ve mutsuzdur. Böyle bir kişinin özgürlüğü daha kısıtlıdır. Çünkü ortaklar, bu kişinin her şeyine karışır, her şeyini eleştiri ve kınama konusu yapılır. Onlar; bu kişinin neleri yapacağına, neleri yapmayacağına, neleri yiyeceğine ve neleri yiyemeyeceğine, neleri içeceğine ve neleri içemeyeceğine, neleri giyeceğine ve neleri giyemeyeceğine, kimlerle konuşabileceğine, kimlerle konuşamayacağına, kimlerle evlenebileceğine, kimlerle evlenemeyeceğine karışır. Bu müdahalede, çoğu kez hak, adalet, iyilik ve hakkaniyet gözetilmez; çıkarlar, kişisel tercihler, coğrafik, etnik ve fiziksel özellikler dikkate alınır.

“Allah, **kendisi hakkında geçimsiz şürekâ olan** bir adamı ve yalnız bir adama bağlı bir adamı örnek verdi. Bunlar hiç eşit olur mu?” 39Zümer/29

İnsanlar, kendi emri altında çalıştırdığı kişileri sahip olduklarına ortak eder mi? Elbette etmez. Hâlbuki sahip oldukları konusunda işçiyle işveren aynı konumdadır. Benzer imkânlarla ve şartlara sahip olursa, iki taraf da, aynı konuma geçebilir. Nitekim sık karşılaşılmasa da işçinin patron, patronun işçi olması mümkündür. İnsanlar çoğu zaman, yalnızca kardeşinin, amcasının, dayısının veya komşusunun değil, çalıştırdığı kişilerin de, bir gün malına ortak

olabilme ihtimalini ve endişesini yaşar. Öyleyse, aynı insan, şirki Allah'ın olağan karşılmasını nasıl bekler!?

“Allah, size kendi dünyanızdan şöyle bir örnek verdi: **Anlaşmalı olarak çalıştırdığınız** kişiler arasında, **size servet olarak verdiğimiz varlıklara ortak olan var mı?** Üstelik siz o konuda eşit konumdasınız ve onlardan **kendi düzeyinizdeki kişilerden endişelenir gibi endişeleniyorsunuz.** İşte aklını kullanan bir halk için ayetleri kesin hatlarla açıklıyoruz.” 30Rum/28

İnsanlar, bazı konulardaki dileklerinin gerçekleşmesini Allah'tan çok istiyor ve hatta o isteklerine-kavuşurlarsa, bundan sonra iyi insan olacaklarına dair Allah'a birtakım sözler veriyorlar. Bir süre sonra bu isteklerine kavuşunca, o konudaki olumlu gelişmeleri Allah'tan başkalarına da bağlıyor, onlara da bu konuda paye veriyorlar. Ona kavuşmada veya sahip olmada başka güçlerin de etkili olduğunu iddia ediyorlar. Örneğin, felaketten kurtulunca Allah'ın yanı sıra kutsal gördükleri kişilerin de kendilerini koruduğunu söylüyorlar. Önce Allah, sonra şu kişiler sayesinde kurtulduklarını iddia ediyor ve buna inanıyorlar. Oysa Allah'ın elçileri de, her istediklerine kavuşabilecek bir güce sahip değiller

“De ki: ‘Allah uygun görmedikçe ben kendime fayda sağlama ve zararı savma gücüne sahip değilim. Eğer ben gaybı biliyor olsaydım, daha çok hayır elde etmek isterdim ve bana kötülük dokunmazdı. Ben inanan bir halk için sadece bir uyarıcı ve bir müjdeciyim.’ O, sizi tek bir candan yaratan ve kendisi ile huzur bulsun diye eşini de ondan var edendir. (İnsan) eşiyle birleşince eşi hafif bir yük yüklenir (gebe kalır) ve (bir müddet) onu taşır. Gebeliği ağırlaşınca her ikisi de Rableri Allah'a, ‘Eğer bize sağlıklı/kusursuz (salih- çocuk) verirsen, elbette şükredenlerden olacağız’ diye dua ederler. **Allah, anne -babaya sağlıklı/kusursuz (salih- çocuk) verince, onlar, kendilerine verdiği (çocuk) konu(sun)da, (dünyaya gelmesinde başka güçlere de paye vererek) O'na şürekâ kıldılar.** Onların şirk koşmalarından Allah yücedir.” 7A'raf/188-190

ALLAH'A ŞİRK KOŞMAK BAĞLAMINDA ŞÜREKÂ

Allah ile beraber başka ilah edinenler, şirk koşmaktadırlar; bu şirk, Allah hakkında yalan uydurmak veya ayetlerini yalanlamak biçiminde gerçekleşmektedir. İşte şirk koşanların bu konuda dayandıkları kaynaklar, onların şürekâlarıdır.

“De ki: ‘**Şahitlik (delil-kanıt olma) bakımından hangi şey daha büyüktür?**’” De ki: ‘Allah benimle sizin aranızda şahittir. İşte bu **Kur'an** bana, onunla sizi ve eriştiği herkesi uyarayım diye vahyolundu. Gerçekten siz mi Allah ile beraber başka ilâhlar olduğuna şahitlik ediyorsunuz?’ De ki: ‘Ben şahitlik etmem.’ De ki: O, ancak tek bir ilâhtır ve şüphesiz ben sizin Allah'a ortak koştuğunuz şeylerden uzağım.’ **Kendilerine kitap verdiklerimiz, onu (Kur'an'ı) kendi öz çocuklarını tanıdıkları gibi tanırlar.** Kendilerini ziyana sokanlar var ya, işte onlar inanmazlar. **Allah hakkında yalan uydurandan (iftira atandan), ya da O'nun ayetlerini yalanlayandan daha zalim kim olabilir ki?** Zalimler asla kurtuluş yüzü görmezler. Onları tümüyle (mahşer yerinde) toplayıp da **Allah'a ortak (şirk) koşanlara, 'İddia ettiğiniz (ilahlaştırdığınız) ortaklarınız (şürekâ) hani nerde?' diyeceğimiz gün.** Sonuçta onların manevraları (bahaneleri), ‘Rabbimiz Allah'a ki biz (O'na) ortak koşanlar (müşrikler, çoktanrıçılar, putperestler) değildik’ demelerinden başka bir şey olmayacaktır.’ Baksana! Kendilerine hakkında nasıl da yalan söylediler ve uydurmakta oldukları şeyler onları nasıl da yüzüstü bırakıverdi!” (6En'am/19-24)

ALLAH, HİÇBİR KONUDA VE ÖZELLİKLE MÜLK KONUSUNDA ŞERİK KABUL ETMEZ

“O'na ait hiçbir **şerik** yoktur. Ben, Müslümanların ilkiyim.” 6En'am/163

“Yüceltilmek (hamd), çocuk edinmeyen, mülk konusunda kendisine ait bir **şerik** olmayan ve zilletten dolayı kendisine ait bir veli olmayan Allah’adır. O’nu büyükledikçe büyükle.” 17İsra/111

“Âlemlere uyarıcı olması için kuluna furkanı indiren bereketin kaynağıdır. Göklerin ve yeryüzünün mülkü (hükümrânlığı) kendisine ait olan, çocuk edinmeyen, mülk konusunda kendisine ait bir **şerik** olmayanadır. Her şeyi yaratmış ve onu bir ölçüyle düzenlemiştir.” 25Furkan/2

KİMLER ŞÜREKÂ OLARAK GÖRÜLÜYOR?

Bazen ölmüş kişiler, bazen kendilerine üstün özellikler atfedilen yaşayan kişiler, bazen cinler gibi bilmedikleri hayali güçler, bazen tanımlayamadıkları kişiler, şürekâ olarak görülüyor ve onlara dua ve davet ediliyor.

“Yürüyecekleri ayakları, tutacak elleri, basiret edecek gözleri, duyacak kulakları mı var? Deki: ‘Şürekânıza dua veya davet edin ve bana göz açtırmayın bakalım!’ 7A’raf/195

“Cinleri Allah’a şürekâ kıldılar. Oysa onları da O yaratmıştır. Bilgisizce O’na oğullar ve kızlar isnat ettiler. O, onların nitelemelerinden yüce ve arıdır.” 6En’am/100

“Allah’a şürekâ kıldılar. De ki: ‘Onları adlandırın. Yoksa O’na bilmediğini mi haber veriyorsunuz?’ 13Ra’d/33

Şürekâlardan yaşayan kişiler, kendilerine bağlanan insanların her konuda hayatlarına karışma hak ve yetkisini kendilerinde görebiliyor. Buna, şürekâlara tabi olanlar izin veriyor. Şürekâlar, kendilerine kulluk edenlerin yalnızca mal varlıkları ve kazançlarına değil, hayatlarına ve ölümlerine bile karışmaktadırlar.

Şürekâlar, kendi tabilerine neyin meşru (helal) ve neyin gayri meşru olduğunu gösteriyor. Bazen kendi çocuklarını öldürmek gibi en kötü işleri bile, süslü lafla meşru hale getirebiliyor. Bu sayede şürekâlar, mensuplarının dinini tanımaz bir duruma sokuyor.

“Ürünler ve hayvanlardan kendi iddialarına göre Allah’a ve şürekâyâ pay ayırdılar. Allah’ın payına ait olan şürekâ payına geçebiliyor, ama şürekâ payına düşen Allah’ın payına geçmiyor. Ne kötü hükmediyorlar!” 6En’am/136

“Müşriklerden birçoğuna, kendi şürekâsı, kendi çocuklarını bile öldürmeyi meşru gösterdi ki onları yıkıma uğratsın ve dinlerini bulandırsın. Oysa bu, onların uydurmaları...” 6En’am/137

“Allah hakkında yalan uydurandan (iftira atandan), ya da O’nun ayetlerini yalanlayandan daha zalim kim olabilir ki? Zalimler asla kurtuluş yüzü görmezler. Onları tümüyle (mahşer yerinde) toplayıp da Allah’a ortak (şirk) koşanlara, ‘İddia ettiğiniz (ilahlaştırdığınız) ortaklarınız (şürekâ) hani nerde?’ diyeceğimiz gün. Sonuçta onların manevraları (bahaneleri), ‘Rabbimiz Allah’a ki biz (O’na) ortak koşanlar (müşrikler, çoktanrıcular, putperestler) değildik’ demelerinden başka bir şey olmayacaktır.’ Baksana! Kendilerine hakkında nasıl da yalan söylediler ve uydurmakta oldukları şeyler onları nasıl da yüzüstü bırakıverdi!” (6En’am/21-24)

“Allah’ın izin vermediği şeyleri dinden onlara şeriat koyan onlara ait **şürekâ mı var?” 42/21**

Şürekâların hakikat yoluna iletme özelliği bulunmuyor.

“Hakikat yoluna ileten şürekânız var mı? Oysa Allah iletir. Nasıl da hükmediyorsunuz!” 10Yunus/35

Şürekâlar, yaratmak, rızık vermek, öldürmek ve diriltmek gibi üstün güç sahibi değiller.

“De ki: ‘Yaratmayı başlatacak ve tekrarlayacak şürekânız var mı?’ 10Yunus/34

“Kör ile gören, karanlıklarla aydınlık bir olmaz. Yoksa Allah’a şürekâ mı kıldılar? O’nun yaratması gibi mi yarattılar, yaratmada mı benzeştiler?” 13Ra’d/16

“Allah, sizi yarattı, sonra sizi rızıklandırdı, sonra öldürecek, sonra diriltecek. Bunlardan herhangi birini yapabilecek şürekânız var mı? O, şirk koşmalarından arı ve yücedir.” 30Rum/40

“Allah’tan düşük düzeyde dua-davet ettiğiniz şürekânızı bir düşünsenize. Yerden neyi yarattılar, yoksa göklerde onlara ait ortaklık (şirk) mı var, yoksa onlara ait bir kitap mı verdik de ondan bir delil üzereler?” 35Fâtır/40

Kıyamet günü, şürekâlar, kendilerine tabi olanları tanımazlar ve onlara yardım da edemezler.

“Kıyamet günü, haklarında ayrılığa düştüğünüz şürekâm nerede?” 16Nahl/27

“Müşrikler, şürekâlarını gördükleri zaman dediler ki: ‘Rabbimiz! Bunlar, senden düşük düzeyde dua-davet ettiğimiz şürekâmızdır.’ (Ortakları), ‘Sizler yalancılarsınız’ diye laf atarlar.” 16Nahl/86

“Haşredilecekleri gün müşriklere, ‘Siz ve şürekânız, yerlerinize geçin. Aralarını açarız. Şürekâları, ‘Siz bize tapmıyordunuz’ der.” 10Yunus/28

“O gün onlara seslenir: ‘İddia ettiğiniz şürekâm nerede?’ 28Kasas/62

“O gün onlara seslenerek der ki, ‘İddia ettiğiniz şürekâm nerede?’ 28Kasas/74

“Şürekâlarından hiçbirisi onlara şefaathiler olamadı. Tersine şürekâlarını reddedenler oldular.” 30Rum/13

“De ki: (Allah’a) Katarak ortak ettiğiniz şürekâyı gösterin.” 34Sebe’/27

“Şürekâm nerede?’ diye onlara sesleneceği gün, ‘Sana arz ederiz ki bizden hiçbir tanık yoktur.’ 41Fussilet/47

MÜŞRİKLERİN ŞÜREKÂLARIYLA İŞBİRLİĞİ YAPMALARI

Müşrikler, sorunlarını ve sıkıntılarını çözümünde, kendi çıkarlarını koruyacak, kendi lehlerine hükmedecek, kendilerini haklı çıkaracak gözlerinde büyüttükleri, putlaştırılan ortaklar, kafadarlar ve işbirlikçiler ararlar. Sonuçta, bu şürekâlarıyla dayanışma içine girerler. Sırf başka insanlara düşmanlık adına aralarında gizli dostluklar kurulur.

Kur’an’da müşriklerin, birilerini putlaştırarak, hayatlarının ve Allah’ın ortağı yaptıkları ‘şürekâ’lardır; onlar, ya hayatta ya da ölmüş kimselerdir.

YAŞAYAN ŞÜREKÂLAR, KEYFİ YAŞAMLARDAN GÜÇ DEVŞİREN GÜÇ ODAKLARIDIR

Müşriklerden keyfi ve sorumsuz yaşayanların, belli bedeller karşılığında onların bu tutumunu meşru gösteren akıl hocaları vardır.

“Allah’ın izin vermediği şeyleri dinden onlara şariat koyan onlara ait **şürekâ** mı var?” 42/21

Bu akıl hocaları, onların hayatlarına ve kazandıklarına Allah gibi müdahil olan şürekâlardır. Şürekâlarıyla birlikte hareket eden keyfi ve sorumsuz yaşayanlar, aynı zamanda güç ve servet sahibidirler. Muhtaçları gözetmeyen, vergiyi ve sermayeyi kaçırın servet sahiplerine Allah şöyle sesleniyor:

“Hakka yönelenlerle (Müslümanlarla) suçluları (mücrimleri) bir tutar mıyız? Ne biçim hüküm veriyorsunuz? Yoksa içinde olanları etüt yapmakta olduğunuz size ait bir kitap mı var? Onda neyi beğenirseniz, mutlaka sizin olacak diye? Yahut neye hükmederseniz mutlaka sizin olacak diye bizim uhdemizde/yükümlülüğümüzde olan Kıyamete kadar bağlayıcı sözler mi var? Onları sorgula: Onlardan hangisi, bu iddianın savunucusu olacak? **Yoksa onlara ait şürekâ mı var? İddialarında samimi iseler şürekâlarını getirsinler.**” 68Kalem/35-41

Allah’ın elçileri, toplumda yaşanan haksızlıkları, kavgaları ve savaşları barışçıl ve adil biçimde çözmek için mücadele ettiler. Onların bu mücadelesinden ancak çıkar ve baskı grupları rahatsız oluyordu. Bu gruplar, birbirleriyle işbirliği yapıyor ve kendi kafalarından sözde dini hükümler ihdas ediyorlardı.

“Ayetleri hatırlatmam ve makamım size ağır geldiyse, ben Allah’a dayandım. Siz de **şürekânızla** birlikte işinizi karara bağlayın. Sonra işiniz başınıza dert olmasın. Sonra bana göz açtırmayın.” 10/71

ÖLMÜŞ ŞÜREKÂLAR, GÜÇTEN YOKSUN ZANNİ GÜÇLERDİR

Ölmüş insanlardan şürekâ görülenler, dünyada da, ahirette de kendilerinden yardım umulan kişilerdir. Bununla, dünyada işlerin yolunda gitmesi, ahirette şefaât beklentisi amaçlanıyor. Oysa onlar, yürümekten, görmekten ve tutmaktan bile acizdirler.

“Yürüyecekleri ayakları, tutacak elleri, basiret edecek gözleri, duyacak kulakları mı var? Deki: ‘Şürekânıza dua veya davet edin ve bana göz açtırmayın bakalım!’” 7A’raf/195

“İddia ettiğiniz şürekâma seslenin’ der. Çağırdılar, ama onlara karşılık veremediler.” 18Kehf/52

“Denildi ki: ‘Şürekâlarınızı çağırın.’ Onları çağırdılar, ama onlara cevap veremediler. Azabı görünce, keşke doğru yolda olsalardı.” 28Kasas/64

“Allah’tan düşük düzeydekilere dua-davet edenler, şürekâ (diye hayali güçlere) uymazlar. Onlar zanna uyarlar.” 10Yunus/66

“Sizi ilk defa yarattığımız gibi teker teker bize geldiniz. Size verdiğimiz dünyalık nimetleri de arkanızda bıraktınız. Sizin hakkınızda şürekâ olduklarını iddia ettiğiniz şefaâtçilerinizi sizinle birlikte görmüyoruz. Aralarınızdaki bağlar kesildi ve iddia ettikleriniz kayboldular.” 6En’am/94

KAYNAKÇA

Kur’an-ı Kerim

İbrahim Canan, Kutub-i Sitte Tercüme ve Şerhi, Akçağ Yayınları